

Lex Animata ve Lex Facit Regem Prensipleri Çerçevesinde 13. ve 14. Yüzyıllarda İngiliz Siyaset Düşüncesinin Krizi

Fatih DURGUN*

Öz

Ortaçağ'daki İngiliz kraliyet makamı algısı 13. ve 14. yüzyıllarda meşruiyet açısından iki farklı hukuki kaynak tarafından biçimlendirildi. Bir taraftan, 12. yüzyılda Avrupa'da Roma Hukuku geleneğinin yeniden canlanması, kralı Yaşayan Yasa olarak tanımlayarak yasaların üzerine yerleştiren *Lex Animata* kavramsallaştırmasıyla kral merkezli bir yönetim için dayanak oldu. Diğer taraftan, 12. ve 13. yüzyıllarda geliştirilen İngiliz Örfi Hukuk geleneği (Common Law) kralların keyfi yönetimine sınırlandırma getirmek için İngiliz Ortaçağ hukukçularına güçlü bir dayanak noktası oluşturdu. Bu yaklaşım, 13. yüzyıl İngiliz hukukçusu Henry Bracton'un "Kralı Kral Yapan Yasadır" formülasyonunda somut halini aldı. Bu temelde, bu çalışma *lex animata* ve *lex facit regem* anlayışları çerçevesinde 13. ve 14. Yüzyıl İngiliz siyaset düşüncesinin genel bir çerçevesini çizmektedir. Çalışmada, krallık yönetimine dair iki farklı düşünceden kaynaklanan gerilimin çözümsüz kaldığı ve Geç Ortaçağ İngiltere'sinde teorik ve pratik açıdan siyasal krize kaynaklık teşkil ettiği savunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ Avrupası, İngiltere, Krallık, Siyaset Düşüncesi, Hukuk.

The Crisis of the Thirteenth and Fourteenth-Century English Political Thought within the Scope of Lex Animata and Lex Facit Regem Principles

Abstract

Medieval perception of English kingship as an office was definitively formed by two distinct legal sources for legitimacy in the thirteenth and fourteenth centuries. On the one hand, the revival of Roman Law tradition in the twelfth century became the basis of king-centered governance with reference to the conceptualisation of *lex animata* which places the King above Law by depicting the ruler as "Living Law". On the other hand, English Common Law tradition developed in the twelfth and thirteenth centuries created a strong reference point for Medieval English lawyers to put constraints on the arbitrary exercise of power by the kings. This approach became concrete in the maxim of *Lex Facit Regem* (Law makes the king) formulated by thirteenth-century English lawyer Henry Bracton. Within this context, this study gives a general outline of English political thought in the thirteenth and fourteenth centuries around the notions of *lex*

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 14.02.2018

Kabul/Accepted: 20.02.2018

DOI: <http://dx.doi.org/10.17336/igusbd.394029>

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye,

E- Posta: fatih.durgun@medeniyet.edu.tr **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0001-6620-2359>

animata and *lex facit regem*. It argues that the tensions caused by two distinct notions about kingly governance remained unsolved and continued to become the source of theoretical and practical political crises in Late Medieval England.

Keywords: Medieval Europe, England, Kingship, Political Thought, Law.

Giriş

En doğru ve mükemmel yönetim biçiminin genel itibariyle krallık kabul edildiği Ortaçağ siyaset düşüncesinde krallık makamının sınırlarının olup olmayacağı ya da ne olduğu konusu oldukça muğlak kalmıştır.¹ Muğlaklığın temel nedeni krallık kurumunun doğasında var olan ikilemden kaynaklanmıştır. Makamı temsil eden kral nihayetinde her sıradan insan gibi ölümlüdür. Alacağı bireysel kararlar, yasa koyucu ya da yasa yapıcı niteliğini de kendi bireyselliğiyle sınırlayabilir. Kral'ın kişisel zafiyetleri, eksiklikleri ve yapabileceği yanlışlar, yani bir bütün olarak düşünüldüğünde güçsüz kral olgusu, kurumsal olarak her yönetim biçimi gibi adalet ve hukuk tesis etmesi beklenen Krallık makamının kamusal ve ilahi niteliğiyle, bir başka deyişle, Kamusal Görev niteliğiyle çelişme tehlikesini taşımıştır. Öte yandan, feodal mülkiyet hukukunun Kral'ı her şeyden önce yönettiği toprakların mülkiyetini elinde bulunduran feodal bir Lord olarak tanınması da başka türlü bir hukuki muğlaklık yaratmıştır. Hukuki muğlaklık ve karmaşıklık ister herhangi bir düzeyde Lord olsun ister toplumun alt kesimlerinden gelen bir köylü olsun, aynı zamanda bir Lord olan Kral'ın toplumun bütün kesimleriyle hiyerarşik bir mülkiyet ve tabiiyet ilişkisi geliştirmesine dayanmaktadır. Ülkenin bütün topraklarını lord olması nedeniyle elinde bulunduran, dağıtma ve bölüştürme hakkına sahip olan Kral feodal mülkiyet gereği Hanedan ailesiyle birlikte Krallık makamının da mutlak sahibi konumundadır.²

¹ Krallığın en mükemmel ve en iyi yönetim biçimi olduğu konusunda Yüksek Ortaçağ siyaset düşüncesinin Aristoteles felsefesiyle Hıristiyanlık arasında uzlaşmaya varmasını sağlayan en önemli ismi Aquinumlu Thomas, nasıl ki vücuttaki hareketi sağlayan kalp, ruhu yöneten Akıl ve Evren'i yöneten Tanrı ise, bir topluluğunda bir kişi tarafından yönetilmesi gerektiğini vurgular. Bunun yanında, bir saptama daha yaparak "nasıl ki Krallık en iyi yönetim biçimi ise, bir tiranın yönetiminin de en kötüsü olduğunu" belirterek kralın hukuk kaidelerine bağlı kalması vurgusunda bulunur. Thomas Aquinas "The Treatise 'De Regimine Principum' or 'De Regno'", R.W. Dyson (der. ve çev.), *Political Writings*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, Book I, Chapter III-IV, s. 11. Geç Ortaçağ'ın etkili siyaset düşünürlerinden Romalı Giles'de oldukça kararlı biçimde, "quod regnum est optimus principatus", yani "Krallık en iyi yönetim biçimidir" demektir. Alıntı için bkz. Quentin Skinner, *Visions of Politics: Vol II Renaissance Virtues*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, s. 94.

² Ortaçağ'da krallık kavramının niteliği ve siyasal yönetim üzerine birçok çalışma mevcuttur. Klasik nitelikteki bazı çalışmalarda bu noktalar irdelenmiş ve sonraki çalışmalara öncü olmuşlardır. Krallığın teokratik ve feodal niteliklerine vurgu yapan Walter Ullman, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship: The Birckbeck Lectures 1968-69*, London, Routledge Edition, 2010. Krallığın teokratik ve feodal niteliğine ilişkin tartışmaların krallığın kamusal kurum ve kralın şahsi arasındaki ayrım etrafında bir siyaset düşüncesi oluşturması temelinde Ernst Kantorowicz'in *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*, Princeton, Princeton University Press, 1957. Bu başlıca çalışmaların yanında krallık kavramının Ortaçağ Avrupa siyaset düşüncesindeki

Krallık makamının pratik düzeyde büyük sorunlara kapı aralayan muğlâk niteliği meşru kralın idari olarak yetersiz olarak görüldüğü durumlarda ya da tebaasının hak ve hukukunu gözetmediği düşünüldüğü hallerde siyasal krizlere de kaynaklık teşkil etmiştir. Siyasi kriz halleri ise tarihin her döneminde olduğu gibi Ortaçağ'da da siyaset düşüncesini hukuki meşruiyet sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. Krallık Yönetim biçiminin hukuki meşruiyetinin temelinde neyin yer aldığına ilişkin tanımlama sorunu geleneksel Ortaçağ siyaset düşüncesinin iki temel eğilimi etrafında şekillenmiştir. Roma Hukuku'na dayalı Yasa yapıcı Kral veyahut *Yaşayan Yasa Kral* görüşü (lex animata) ile Yasa ile sınırlandırılmış Kral yaklaşımını ortaya koyan 13. Yüzyıl İngiliz hukukçusu Henry Bracton (1210-1268)'a ait olan "Kral'ı Kral yapan yasadır"³ (Lex facit regem) görüşü krallığın kurumsal niteliğinin tanımlanmasında gerilim hattını meydana getirmiştir.

Ortaçağ siyaset düşüncesinde hukuki meşruiyet probleminin bu ikili yönü özellikle Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesinde temel bir sorun haline gelmiştir. Kendine özgü geleneksel hukuk sistemi olarak Örfi Hukuk (Common Law)'tan beslenen Ortaçağ İngiliz Hukuku'nda var olan hukukun önceliği düşüncesi kralın kral olarak makamdan kaynaklı olarak kabul etmekle birlikte yasayla sınırlandırılmasını gerekli gören bir düşünce geleneği meydana getirmiştir. Bu yönüyle, kralın makamın sahibi olması nedeniyle yasadan bağımsız niteliklerle donatıldığına ilişkin Roma Hukuk geleneğinden beslenen Kıta Avrupası Ortaçağ siyaset düşüncesiyle kategorik olarak tezat içeren bu görüş zaman içinde İngiliz siyaset düşüncesinin aşması gereken bir probleme dönüşmüştür.⁴ Ortaçağ Avrupası'nın düşünsel ve kültürel açıdan bir bütün olduğu, birçok İngiliz düşünür, hukukçu ve din adamının Kıta Avrupası'nda yetiştiği, İngiliz krallarının Kıta Avrupa krallık kültürüyle sıkı bağlantılarının olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde izah edileceği üzere Kıta Avrupası'nda gelişen Roma Kamu Hukuku krallık görüşü Ortaçağ boyunca İngiltere'de de etkisini göstermiş ve taraftar bulmuştur.

Öte yandan, İngiliz Örfi Hukuku'nun kurumsallaşmasının 13. yüzyıl gibi Ortaçağ için bile geç sayılabilecek bir döneme tekabül ettiği göz önüne alındığında Roma Hukuku temelli krallık ve siyaset düşüncesinin dönem dönem

konumu hakkında iyi bir özet niteliğinde Joseph Canning, *A History of Medieval Political Thought: 300-1450*, London, Routledge Edition, 2003, s. 16-81. Ayrıca, Jean Dunbabin, "Government", J.H. Burns (der.), *The Cambridge History of Medieval Political Thought c.350-1450*, Cambridge, Cambridge University Press, 1988, s.477-519. Kralı da kapsayan niteliğiyle Lord ve vasalları arasındaki hiyerarşik mülkiyet ilişkisinin Kamu ve Özel Hukuk arasındaki ayrımı belirsizleştirdiğini 19. Yüzyıl İngiliz Ortaçağ tarihçileri Frederick Pollock ve William Frederick Maitland, "Yetki alanı mülkiyettir, makam mülkiyettir, Krallığın kendisi de mülkiyettir" şeklinde ifade etmişlerdir. *The History of English Law Before The Time of Edward I*, Vol: I, Second Edition, New Jersey, The Lawbook Exchange Ltd., 2008, s. 230.

³ Henry Bracton, *De legibus et consuetudinibus Angliae: On the Laws and Customs of England*, G.E. Woodbine and Samuel E. Thorne (der.), 4 Vols, Oxford, 1968-1977, Cilt ii, s.306. *Bracton Online*, <http://bracton.law.harvard.edu/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2018).

⁴ Krallık kurumunun bu niteliğine ilişkin bu problemin Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesindeki yeri hakkında bkz. John Watts, *Henry VI and The Politics of Kingship*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996, s. 16-31. Nigel Saul, *The Three Richards: Richard I, Richard II and Richard III*, London, Hambleton Continuum, 2005, s.21-28.

İngiliz hukuk geleneği temelli krallık ve siyaset düşüncesiyle çatışması da daha iyi anlaşılabilir. Daha önce belirtildiği üzere, siyasi kriz durumu krallık ile hukuki meşruiyet arasındaki ilişkinin siyaset metinlerinde ve siyasal pratikte hararetle tartışılmasına yol açar. Bu anlamda, bu makalenin ana konusunu teşkil eden 13. ve 14. yüzyıl İngiltere'si İngiliz Örfi Hukuk geleneğinden ve Roma Hukuku'ndan kaynaklı iki farklı krallık anlayışlarının çatışmasına sahne olması açısından dikkate değer bir inceleme konusudur. Dönemin siyaset ve hukuk düşüncesinin Ranulf de Glanville (?-1190), Henry Bracton ve Aquinumlu Thomas (1225-1274) gibi önemli isimlerinin eserlerine de başvurulacak ve genel bir çerçeve çizilecek olan bu çalışmada İngiliz Örfi Hukuk geleneğiyle Roma Hukuk geleneği kaynaklı krallık anlayışının yarattığı gerilimin Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesini ve siyasal pratiğini şekillendirdiği gösterilecektir.

Yaşayan Yasa (Lex Animata) Olarak Kral ve İngiliz Örfi Hukuku

529-534 tarihleri arasında Bizans İmparatoru Justinianus (482-565) döneminde derlenen Roma Kamu Hukuku Külliyyatı ya da Roma Medeni Hukuku Külliyyatı olarak çevirebileceğimiz *Corpus Juris Civilis*'in İdari Hukuk açısından Ortaçağ Avrupa'sında en bilinen ve çokça referans gösterilen maddesi "Hükümdarı Hoşnut eden her ne ise, o Kanun Hükümündedir" (quod principi placuit legis habet vigorem) ifadesiydi.⁵ Bu madde, 12. yüzyılda Roma Hukuku'nun İtalya'daki Bolonya Üniversitesi'ndeki hukuk âlimi Irnerius (1050-1125) ve öğrencileri Bulgarus (1085-1166) ve Martinus (1100-1166)'un çabalarıyla Avrupa'da yeniden keşfiyle Ortaçağ siyaset düşüncesinin merkezine oturmuştu.⁶ Kralın *Yaşayan Yasa (Lex Animata)* yönünü açık biçimde niteleyen madde Kutsal Roma İmparatorları ve Papalar arasındaki mücadelede İmparatorluk taraftarları açısından oldukça işlevseldi. İmparatorluk yanlıları tarafından sıklıkla başvurulan ifade Kıta Avrupası'ndaki siyaset düşüncesinde krallık makamının mutlak yetkesini vurgulamak için temel araç olarak kullanılmıştı. Hükümdar ile Yasa arasında özdeşlik getiren bu madde oldukça teokratik bir krallık perspektifini ortaya koyuyordu. Öyle ki, İmparator olan kişinin makamının ilahiliği vurgulanıyor ve İmparator dünyanın evrensel hâkimi konumuna yerleştiriliyordu (dominus mundi).⁷ Justinianus'un Roma İmparatorluğu'nun evrensel/emperyal iddialarını yeniden gündeme taşımak istemesiyle yakından ilişkili olan bu Kamu Hukuku perspektifi, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Yüksek Ortaçağ Avrupa'sında bir İmparatorluk olarak

⁵ Fatih Durgun, "Ortaçağ Avrupa Siyaset Düşüncesinde Süreklilik ve Özgünlük: John Fortescue'nün Siyaset ve Yönetim Anlayışının Tarihselliği", *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, Cilt 21, No 41, 2016, s.1-25, s.19'da. *Digesta*, Liber 1.4.1., <http://www.thelatinlibrary.com/justinian.html>, Erişim Tarihi: 02.02.2018. Oğuzhan Bekir Keskin, "Modern Hukuki Sistemin Temelleri Üzerine Bir Giriş Çalışması: Geç Ortaçağ'da Corpus Juris Civilis'in Keşfi ve Etkileri", *İÜHFİM*, Cilt LXXII, No 1, 2014, s. 599-614.

⁶ Peter Landau, "The Development of Law", David Luscombe ve Jonathan Riley-Smith (der.), *The New Cambridge Medieval History IV: c. 1025- 1198, Part I*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, s. 113-147. Özellikle, s.123-126.

⁷ Canning, *a.g.e.*, s.7.

egemenlik tesis etmek istediği noktada Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Hohenstaufen Hanedanı'na mensup I. ve II. Friedrich gibi İmparatorları için kullanılıyordu.⁸ Ancak, ne Avrupa eski Avrupa'ydı, ne de Alman İmparatorları'nın Kutsal Roma'sı eski Roma İmparatorluğu'du. Roma Hukuku her ne kadar Kıta Avrupa Kamu Hukuku'na 12. yüzyıldan itibaren rengini verecek olsa da Evrensel İmparatorluk perspektifine dayalı bir hukuki meşruiyet zemini oluşturmak İngiltere ve Fransa gibi milli monarşilerin Avrupa siyasetinde belirleyici olmaya başladıkları bir çağda tek başına yeterli ve geçerli görülmeyecekti.

Kıta'nın dışında olması ve Roma Hukuk geleneğinden görece bağımsız bir hukuk ve idare sistemi geliştirmeye çalışmasıyla birlikte nihayetinde Avrupa'nın bir parçası olan İngiltere'de de bu madde etrafında krallık yetkisi tartışılmış ve "Hükümdarı Hoşnut eden her ne ise, o Kanun Hükümündedir" ilkesi siyaset düşüncesinin tarihsel geleneğinin bir parçasını oluşturmuştur. Bu konuda İngiliz hukuk sistemine içkin hale gelen gerilimin ilk nüvelerini 12. yüzyılda güçlü bir merkezi/bürokratik devlet kurmaya çalışan II. Henry (1133-1189) döneminde Kraliyet Yüksek Hâkimi (Justiciar) görevinde bulunan Ranulf de Glanville tarafından yazdığı kabul edilen İngiliz Ortaçağ Hukuku'na ait ilk kitap özelliğini taşıyan *Tractatus de legibus et consuetudinibus regni Angliae* (İngiltere Krallığı'nın Yasaları ve Geleneği Üzerine Bir İnceleme) başlıklı eserde görmek mümkündür. Roma Hukuku'nun "Hükümdarı Hoşnut eden her ne ise o Kanun hükümündedir" ilkesine atıfta bulunan Glanville, aynı cümlede İngiliz kralını hoşnut eden, yani onun rızasına dayalı olan Örfi Hukuk'un yasalarının İngiltere'de "soyluların tavsiyesi ve kralın otoritesi" ile "kralın Danışma Meclisi'nde oluşturulduğunu" vurgulayarak Roma Hukuku ilkesiyle Meşveret ve Örfi geleneğe dayalı İngiliz Hukuku arasında denge tutturmaya çalışmıştır.⁹ Bu vesileyle, bütün bir İngiltere'de uygulamaya konulabilecek bir hukuk sistemi olarak İngiliz Örfi Hukuku (Common Law)'nu kurumsallaştıran¹⁰ II. Henry'nin oluşturmak istediği İngiliz merkezi/bürokratik geleneğinin hukuki meşruiyetini de sağlam bir zemine oturtmak da mümkün olacaktır.

II. Henry döneminde Örfi Hukuk temelinde merkezileşme çabaları henüz kralın tebaasıyla gergin ilişkiler içinde olmasını gerektirecek düzeyde değildir. 12. yüzyılda tekrar canlandırılan Roma Hukuku'nun prensiplerinin hem Avrupa'da hem de İngiltere'de *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) olarak kral ilkesini

⁸ İmparator'un *Dominus Mundi* niteliği konusunda Bulgarus ve Martinus'un farklı düşündükleri söylenir. Bir rivayete göre, Kutsal Roma İmparatoru Frederick Barbarossa (I. Friedrich), Bulgarus ve Martinus'a Hukuk'a göre kendisinin Dünya'nın hâkimi olup olmadığını sormuştur. Özel Mülkiyet Hukuku'nu göz önünde bulunduran Bulgarus buna olumsuz yanıt verirken, Martinus olumlu karşılık vermiş ve bunun karşılığında İmparator sürdüğü atını Martinus'a hediye etmiştir. Kenneth Pennington, *The Prince and the Law, 1200-1600: Sovereignty and Rights in the Western Legal Tradition*, Berkeley, University of California Press, 1993, s.16.

⁹ Ranulph de Glanville, *A Treatise on the Laws and Customs of the Kingdom of England: Composed in the Time of King Henry the Second*, çev. John Beames, Washington D.C., John Byrne & Co Law Publishers and Booksellers, 1900, s.xxxviii.

¹⁰ Paul Brand, "Henry II and The Creation of the English Common Law", Christopher Harper-Bill ve Nicholas Vincent (der.), *Henry II: New Interpretations*, Woodbridge, The Boydell Press, 2007, s.215-241, s. 215'de.

gündeme getirmesi için bir süre daha beklemek gerekecektir. Geleneksel usullere göre tebaasıyla lord-vasal ilişkisi içinde krallık yönetimini sürdüren II. Henry'nin tebaasının hak ve hukukunu çiğneyen ya da meşveret ilkesini göz ardı eden bir kral olduğunu iddia etmek güçtür. Ne var ki, kralın yetkesinin danışma ya da meşveret ile kontrol altında tutulmasına yönelik tutum İngiliz siyaset düşüncesinde teorik düzeyde Glanville gibi hukukçular tarafından savunulsa da pratik karşılığını hiçte kolay bulamamıştır. Kralın etrafındaki bürokrasiye mensup danışmanları ve soylu zümresinin önde gelenleriyle işbirliği içinde krallık yönetimini sürdürmesini gerektiğini söyleyen Glanville, II. Henry'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu I. Richard (1157-1199)'ın döneminde bürokrasiden tasfiye edilmiştir. Haçlı Seferleri girişimini finanse edebilmek için tebaası üzerine ağır yükler bindiren Richard'ın krallığının meşveret ya da yasalarla sınırlandırılmayı kabul edecek bir bakış açısına sahip olması mümkün olmamıştır. III. Haçlı Seferleri girişimi nedeniyle krallığının büyük bir kısmını ülke dışında geçiren Richard'ın yönetim tarzına getirilebilecek eleştiriler onun bir Ortaçağ kralından beklenen savaşçı özelliklere sahip kral imgesine sahip olması nedeniyle genellikle bir kenara bırakılmıştır. Babası II. Henry döneminde kurumsallaşmaya başlayan hukuk sistemini iyice merkezileştiren de I. Richard olmuştur. Bu merkezileştirme çabalarını, hâkim olduğu bütün topraklar üzerinde yargı yetkisine sahip olan ve taşradaki önde gelen lordların mahkemelerinden ayrı olarak başkent Londra'da yerleşik bir Kraliyet Mahkemesi aracılığıyla¹¹ uygulamaya koymaya çalışan Richard'ın geleneksel feodal krallık yapısının sınırlarının dışına çıkması memnuniyetsizlik oluşturmuştur. Bu memnuniyetsizlik hali I. Richard'ın hükümdarlığının son yıllarında keyfi idare sürmesi ve kraliyetin aşırı harcamaları konusunda eleştiriye dönüşmüş,¹² ancak bu eleştirilerin kralın geleneksel hukuk ile sınırlandırılması için açık bir muhalefete dönüşmesi için kardeşi Kral John dönemini beklemek gerekmiştir.

1199 senesinde kral olan John (1166-1216) döneminde aslında İngiliz siyaset düşüncesinde var olan kralın hukuki meşruiyetine ilişkin gerilim John'un ağabeyi aksine, giriştiği savaşlarda başarısız olması ve neticede 1214 senesinde Bouvines Savaşı'nda Fransa'da bulunan ve İngiltere'ye ait olan Normandiya ve Anjou gibi toprakları kaybetmesiyle pratik düzlemde kendini göstermiştir. Kral John'un tebaası tarafından keyfi olarak addedilen yönetim tarzı ve Kita'daki savaş girişimlerini finanse etmek için soylulardan para talep etmesi gibi hususlar John'a karşı soylu zümresinin yüksek kesimlerinin bir araya gelmesine, krala karşı kısa vadede başarıyla sonuçlanan isyana ve 1215 yılında *Magna Carta Fermanı*'nın yayınlanmasına neden olmuştur. *Magna Carta*'nın kralın keyfi yönetim tarzını sınırlamaya yönelik içeriği İngiliz siyaset düşüncesinde önceki yüzyıldan miras alınan Örfi Hukuk vurgusunu gösterir.

¹¹ Brand, *a.g.m.*, s.216.

¹² Ralph V. Turner ve Richard R. Heiser, *The Reign of Richard Lionheart: Ruler of the Angevin Empire, 1189-99*, London, Routledge, 2013, s.3. I. Richard'ın keyfi idaresi ya da merkeziyetçi yönetim yapısı onun Yaşayan Yasa (Lex Animata) olarak Kral düşüncesine sahip olduğu anlamına gelmemelidir. Richard'da halen babası gibi geleneksel Feodal Krallık anlayışı çerçevesinde hareket etmektedir.

Magna Carta'nın daha sonraki yüzyılların siyaset düşüncesini derinden etkileyen 39. Maddesi'nde ifade edildiği üzere " Özgür bir kimse, kendi zümresinin yasal kararı olmadan veya ülkesinin ilgili yasalarına göre muhakeme edilmeden tutuklanamaz ya da hapse atılamaz; malına el konulamaz ya da yasal haklarından yoksun bırakılamaz;..."¹³

Ülke yasaları olması nedeniyle Örfi Hukuk öne çıkarılmakla beraber, Örfi Hukuk'un Kral'ın *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) niteliğini ne ölçüde sınırlandırıp sınırlandıramayacağı halen bir sorun oluşturmaya devam etmiştir. Bunda krallığın, giriş bölümünde vurguladığımız üzere, feodal niteliğinin dolayısıyla da kurumsal bir makam olmasının yanı sıra kişisel bir makam olmasının etkisi göz ardı edilemez. Kraldan beklenen kişisel iradesini ortaya koyarak feodal bir lordun kendi vasallarıyla geliştirmesi gerektiği kişisel sözleşme ve bağımlılık çerçevesinde hareket etmesidir. J.C. Holt'un ifadesiyle, "bir kralın halen öncelikle yerine getirmesi gereken sorumluluk vasallarını yönetmek, kendisine sadık olanları ödüllendirmek, liyakatileri terfi ettirmek, tehlike arz edenleri bastırmak ve yetersizlik gösterenleri hizaya getirmektir."¹⁴

"Kralı Kral Yapan Yasadır" (Lex Facit Regem)

Krallığın feodal niteliği onu geleneksel hukuki normlarla bağlarken, krallığın kişisel iradeyle ilişkilendirilmesi temel çelişkiyi oluşturuyordu. Bu sorunun neden olduğu muğlâklık ve çelişkiler 13. yüzyılda Örfi Hukuk teorisinin öncü ismi olarak görülen ve adını girişte zikrettiğimiz Henry Bracton'un eserinde de karşımıza çıkar. Bir kral kendini yasa yapıcı olarak görürse ve tebaasıyla yönetme tarzı nedeniyle karşı karşı gelirse onun keyfi görülen yönelimleri yasayla sınırlandırılabilir mi? Yüksek Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesinde hukuk temelli yaklaşımın temsilcisi olan Bracton'ın bu sorunu aşmak için ortaya koyduğu yaklaşım şöyledir: "Kral'ı kral yapan yasadır" (lex facit regem). Bu krallık makamının teokratik niteliğine de zarar vermez. Aksine, bu niteliğin tamamlayıcı unsurudur. Kral, "Tanrı'nın yeryüzündeki vekilidir." Bu nedenle, "hakkaniyetli olanı hakkaniyetli olmayanı ayırmak durumundadır." Doğru ve adil kararlar verebilmesi ise onun "meşveret"e göre hareket etmesine bağlıdır.¹⁵ Buradan da anlaşılacağı gibi, Bracton'ın "Kral'ı Kral yapan yasadır" (lex facit regem) ifadesi İngiliz siyaset düşüncesinin Örfi Hukuk temelinde yeni bir formülasyonu olarak

¹³ *Magna Charta seu Magna Charta Libertatum: Büyük Sözleşme ya da Özgürlükler Sözleşmesi*, çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul, Alfa, 2017, s.36-37.

¹⁴ J.C. Holt, *Magna Carta: Third Edition*, (Yay.) George Garnett ve John Hudson, Cambridge, Cambridge University Press, 2015, s.93. Holt, keyfi yönetim sergileyen ve tebaası üzerinde şiddet uygulayarak korku yaratan Kral John'un Krallık anlayışının Justinianus'un Roma Hukuku derlemesinden çok İngiliz krallarının geleneksel hakları düşüncesine dayandığını iddia eder. Holt, *a.g.e.*, s.98. Aynı sayfada dönemin kroniklerinde yer alan bir alıntıya da yer verir. Kral John'un yakınında bulunan birisi şöyle demektedir: "Kral, Tanrı'nın gazabının sopsasıdır..."

¹⁵ Bracton, *De legibus et consuetudinibus Angliae*, ii., s. 305. *Bracton Online*, <http://bracton.law.harvard.edu/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2018).

okunsa bile, kralın "Tanrı'nın vekili" olarak tanımlanması kralın yetkesini sınırlandırmak şöyle dursun mutlakiyetçi bir okumaya da yol açabilir.

Ortaçağ siyaset düşüncesi çalışmalarının kurucu isimlerinden Ernst Kantorowicz bu muğlâklık ve ikili yönelim hakkında ilginç saptamalarda bulunmuştur. Kantorowicz, Bracton'ın kralın insanların boyunduruğu altında olamayacağı görüşüyle pozitif hukukun krallık makamının işlevlerini belirleyemeyeceğini ortaya koyduğunu vurgular.¹⁶ Bu anlamda, Kıta Avrupası'ndaki siyaset düşüncesinin kral merkezli temel parametresinden kopmayan ve dolayısıyla kralın ilahi kaynaklı kendi iradesini (voluntas) devre dışı bırakamayan Bracton'ın yaklaşımında kralın Örfi Hukuk ile sınırlandırılması da onun yasaya "gönüllü itaatine"¹⁷ bağlıdır. Bu bağlamda, Bracton'ın Kral'ı siyasal hayatın merkezinde konumlandırmaya devam etmesi 13. yüzyılın ikinci yarısında kralın fillerine hukukla sınırlama getirme çabasını ifade eden *Magna Carta Fermanı*'nın ilan edilmesinin anıları İngiliz siyasal yaşamında halen tazeyken oldukça anlamlıdır. Henry Bracton, III. Henry (1207-1272)'nin hükümdarlığı döneminde, Örfi Hukuk ve Roma Hukuku geleneği arasında krallık makamının hukuki meşruiyeti açısından bir denge oluşturmaya çalışırken, Örfi Hukuk'un ya da İngiliz geleneklerinin kralı sınırlandırması fikrine pratik olarak karşı çıkması doğal olan III. Henry'nin krallık makamının teokratik ve feodal niteliklerine vurgu yaptığı çok iyi biliyordu. III. Henry, güçlü bir merkezi/bürokratik devleti kralın teokratik ve feodal üstünlüğü düşüncesiyle özdeşleştirerek krallık makamının konumunu güçlendirmeyi dolayısıyla da krala karşı girişilebilecek her türlü muhalefeti ortadan kaldırmayı amaçlamıştı. Bu Henry'nin krallık tarzı açısından kabul edilebilir bir hamle idi. Çünkü III. Henry'nin, babası John gibi kralın konumunu güçlendirmeye yönelik çabası, kralın keyfi fillerine sınırlandırma isteyen lordların 1258 yılında Henry'nin damadı Simon de Montfort öncülüğünde isyanına neden olmuştu. 1265 yılında Montfort'un öldürülmesiyle sonuçlanan isyan İngiliz siyasetinde kral ve geleneksel hukuk gerilimini bir kez daha su yüzüne çıkarmıştı.¹⁸

Bu bağlamda, hem pratik hem de teorik temelleriyle, İngiliz Örfi Hukuku'nun İngiliz merkezi/bürokratik devletinin gelişim süreci içinde olgunlaşması ve kurumsal nitelik kazanması hukuk ve yasa kavramlarının İngiliz siyaset düşüncesinde adeta bir takıntı haline gelmesine sebep olmuştur. Bu nedenle, 14. yüzyıla gelindiğinde, İngiliz siyaset düşüncesinde hukuk ya da yasa kavramlarının kullanılmasının sıradan hale geldiği iddia edilebilir. Bunda

¹⁶ Kantorowicz, *a.g.e.*, s.149. Bracton'un Krallık ve Hukuk ilişkisi konusundaki yaklaşımıyla ilgili diğer önemli bir çalışma: Ewart Lewis, "King Above Law? 'Quod Principi Placuit' in Bracton", *Speculum*, Cilt 39, No 2, 1964, s.240-69.

¹⁷ Alan Cromartie, "Common Law, Counsel and Consent in Fortescue's Political Theory", Linda Clark and Christine Carpenter (der.), *The Fifteenth Century IV: Political Culture in Late Medieval Britain*, Woodbridge, The Boydell Press, 2004, s. 45-68, s. 54.

¹⁸ Montfort'un ve destekçilerinin sadece siyasal ideal ve ilkelerden yola çıktığı söylenemez. Kral'ın etrafındaki iktidar mücadelesi bu isyanı tetikleyen temel faktörlerden biridir. Bu konuda değerlendirme için: David A. Carpenter, *The Reign of Henry III*, London, Hambledon Press, 1996, s.218-239.

reel siyasal sürecin *Magna Carta Fermanı* ve Bracton'un fikirlerini biçimlendirmesi gibi etmenler öncelikli rol oynamışlardır. Fakat Roma Hukuku merkezli Kıta Avrupası siyaset düşüncesinin İngiliz siyaset düşüncesi üzerindeki etkisini de hiçbir zaman göz ardı etmemek gerekir.

Aquinum'lu Thomas'ın *De Regno* (Krallık Üzerine) başlıklı siyaset düşüncesi eseri bütün Avrupa'da temel referans kaynaklarından birini oluşturmuş, siyasal yaşamda meşruiyetin kaynağı olarak hukuka referans gösterilmesine dayanak teşkil etmiştir.¹⁹ Hukuk ya da yasa terimlerini Aristoteles'in insanın toplumsal gereksinimler neticesinde bir araya gelerek siyasal toplumu oluşturması gerekliliğine dayandıran Aquinumlu Thomas, bunun *Kamu Maslahatı* (Bonum Commune)'ni sağlayacağını ifade etmiştir. Thomas birbirinden farklı menfaatlere sahip insanların çatışma içinde olacaklarını varsayarak herkesin kabul edebileceği ilkeler çerçevesinde Kamu Maslahatı'nın toplumsal ve siyasal yaşamın düzgün biçimde işleyişi için tesis edilmesine vurgu yapar. Burada *Kamu Maslahatı* kavramı üzerinde yaptığı vurguyla Aristotelesçi siyasal toplum öğretisini öne çıkaran Thomas, bunun akli ve doğal olduğunu ve akli ve doğal olanında İlahi Yasa ile uyumlu olduğunu iddia eder. Krallık yönetim biçiminin toplumda birbirinden farklı düşüncelerin çatışmasını kontrol altına alabilecek ve bütün insanların ortak iyiliği etrafında *Kamu Maslahatı*'ni yerine getirebilecek tek yönetim biçimi olduğunu belirten Aquinumlu Thomas, böylece akli, ilahi ve doğal olanın krallık yönetimi olacağını altını çizer.²⁰ Roma Hukuku'na dayalı "Hükümdarı Hoşnut eden her ne ise, o Kanun Hükümündedir" ilkesini de Aristotelesçi biçimde yorumlamaya çalışan Thomas, bu ilkenin yönetici hükümdarın akli olan çerçevesinde hareket ettiğinde anlamlı olacağını çünkü Aristoteles'in de ifade ettiği gibi "akıl bütün fillerin yönetici ilkesi olduğunu" yazmaktadır.²¹

Aquinumlu Thomas'ın "Hükümdarı Hoşnut eden her ne ise, o Kanun Hükümündedir" ilkesini Aristotelesçi yaklaşımla bir anlamda revize etmeye çalışması oldukça soyut düzeyde kalan siyasal teorik yaklaşımın sınırlılığını da gösterir. Öyle ki, Aquinumlu Thomas, doğa, insan ve Tanrı arasında bir uyumu gözeterek siyaset düşüncesini *Kamu Maslahatı* gibi kavramları kullanılması yönüyle etkilemekle beraber İngiliz siyaset düşüncesinde kralın hukuki olarak sınırlandırılması problemi varlığını devam ettirmiştir. Bu bağlamda, ne Bracton'ın ne de Thomas'ın kral hukuk ilişkisine tam anlamıyla bir yanıt geliştiremedikleri söylenebilir. Glanville, *Magna Carta* ve Bracton'a dayandırılabilir İngiliz Örfi Hukuk geleneğiyle Aristotelesçilik ve Roma Hukuku geleneklerini kaynaştırmaya çalışan Aquinum'u Thomas'ın hukuk ve *Kamu Maslahatı* vurguları şüphesiz 14. yüzyıl İngiliz siyaset dilinde belirgin olmakla beraber, bunlardan çıkarılan sonuçlar aşırı yorumlarla ve dinsel imgelerle birlikte yoğrularak farklı biçimlerde de kullanılmışlardır.

¹⁹ Aquinumlu Thomas'ın Ortaçağ Avrupa siyaset düşüncesi üzerinde etkisi için bkz. Matthew Kempshall, *The Common Good in Late Medieval Political Thought*, Oxford, Oxford University Press, 1999. Canning, *a.g.e.*, s.129-133.

²⁰ Aquinas Thomas, "The Treatise 'De Regimine Principum' or 'De Regno'", *a.g.e.*, Book I, Chapter I-IV, s. 5-15.

²¹ Aquinas, "Summa Theologiae I-IIae 90", *Articulus 1*, *a.g.e.*, s.76-77.

Bunun en önemli örneklerinden birini Kral II. Edward (1284-1327)'ın kötü yönetimi bahane gösterilerek 1327 yılında tahtı oğlu III. Edward (1312-1377)'a bırakmaya zorlandığı esnada geliştirilen argümanlarda görmek mümkündür. II. Edward'ın tahttan indirilmesini meşrulaştırma çabaları içindeki İngiliz soyluları ve din adamları kralın kötü ve keyfi yönetimi ve meşverete uymamasını tahttan indirilmesi için yeterli görmüşlerdir. Burada oldukça aşırı bir tutum içine girildiğini görmek mümkündür. III. Edward'ın tahta çıkışını meşrulaştırdığı konuşmada Canterbury Başpiskoposu Walter Reynolds, teokratik ve feodal niteliklerle donanmış krallık makamının ancak *Vox Populi Vox Dei* (Halkın Sesi Tanrı'nın Sesidir) formülasyonunun sınırları içinde anlamlı hale gelebileceğini belirtmiştir.²² Böylece, krallık makamının yetkesini halka aktararak II. Edward'ın tahttan indirilmesini meşrulaştırmaya çalışan Reynolds, Tanrı'nın isteğinin adalet ve hukuk olduğunu, bunlarında Halk'ın rızasına yönelik bir krallık yönetim tarzıyla mümkün olacağını göstermek istemiştir.²³

Krallık makamının niteliği konusunda bu tür bir aşırı yaklaşım geçici bir süre, kral karşıtlarına pratik bir yarar sağlamış olmakla beraber kralın yetkesini halka dayandıracak böyle bir görüş daha önce verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere ne Bracton ne de Thomas'ın fikirleriyle uyusmamaktadır. Bu bağlamda, 1399 yılında II. Richard'ın tahttan indirilmesi ve ardından gelen siyasi krizlerle Geç Ortaçağ İngiliz siyasal tarihinin en çalkantılı dönemlerinden biri olan 14. yüzyıl sonu ve 15. yüzyıla gelindiğinde *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) Kral görüşüyle, "Kralı Kral Yapan Yasadır" (lex facit regem) görüşü arasındaki gerilimin ortadan kalkmadığı görülür. Bu durumun altında yatan temel neden ise makalenin girişinde değinildiği üzere kralın feodal lord ve ilahi yetkeyle donatılan ölümlü kişi olması, yani *personası* ile krallık makamı arasında ayrımın belirsizliğinin çözüme kavuşturulmasındaki güçlüktür ve bu güçlük, çözümsüzlük ve gerilim kaynağı olarak İngiliz siyaset düşüncesine uzun bir süre miras olarak kalmıştır.

II. Richard Dönemi ve Çözüksüzlük

14. yüzyıl sonunda, krallık meşruiyetine ilişkin *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) ve hukukla sınırlandırılmış kral gerilimi 1399 yılında tahttan indirilen II. Richard'ın krallık siyaseti çerçevesinde daha iyi anlaşılabilir. Kıta Avrupa'sındaki siyasi düşüncelerden ve krallık makamının niteliğine yaklaşımlardan oldukça etkilenen II. Richard, Roma Hukuku'nu temel alan bir krallık anlayışını benimsemiştir. Bunun altında yatan sebeplerden bir tanesi iki

²² Karolenj Hükümdarı Şarلمان döneminde Karolenj Rönesansı'nın öncüsü Yorklu Alcuin tarafından farklı bir bağlamda kullanılan kavram Ortaçağ siyaset düşüncesinde dönem dönem gündeme gelmiştir. Charles W. Connell, *Popular Opinion in the Middle Ages: Channeling Public Ideas and Attitudes*, Berlin, De Gruyter, 2016, s.2.

²³ II. Edward'ın tahttan indirilmesi konusunda: Claire Valente, "The Deposition and Abdication of Edward II", *EHR*, Cilt 113, No 453, 1998, s. 852-881, s.865'de. Maude V. Clarke, "Committees of Estates and the Deposition of Edward II", J.G. Edwards and V.H. Galbraith (der.), *Historical Essays in Honour of James Tait*, Manchester, Manchester University Press, 1933, s. 27-45, s.31'de.

eşinin de Kıta Avrupa'sındaki ailelerden gelmesi ve bu sayede Richard'ın Avrupa saraylarıyla olan yakın ilişkisidir. İlk eşi olan Bohemia'lı Anna 1378'de ölen Kutsal Roma İmparatoru IV. Karl'ın kızıdır. İkinci eşi ise Fransa Kralı VI. Şar'ın kızı Isabella'dır. Bu evlilikler yoluyla Avrupa'nın Roma mirasını sahiplenen saraylarının nüfuzu altına giren Richard, Avrupa'daki krallık modelleri ve sembollerinden oldukça etkilenmiştir.²⁴ Krallık makamının teokratik ve feodal niteliğini, makamı elinde tutan seçilmiş kişi olan kralın şahsından ayırmamıştır. II. Richard'ın krallık makamının üstünlüğü ve kutsallığına yaptığı vurgu pek çok örnekle kayıt altına alınmıştır. Örneğin, 1392 yılında Londra halkıyla yaşamış olduğu sorunlar çözüme kavuşturulduğunda, "kendisi ve Kraliçe'nin heykellerinin Londra Köprüsü'nün kapısının üstüne asılmasında ısrarcı olmuştur."²⁵ İngiliz Krallığı'nın yüceliğine yönelik vurgu II. Richard döneminde krala hitabet dilinin değişimine de yansımıştır. Kral hazretleri (highness), Haşmetli Kralım (Majesty) gibi ifadeler II. Richard döneminde krala hitap için kullanılmaya başlanan ifadelerdir. Bu Ortaçağ boyunca İngiltere'de krala hitap için kullanılan Lord King (Kral Efendimiz) tabirinin feodal niteliğinden daha üst bir dilin tercih edilmeye başlandığını da gösterir.²⁶

Bu somut örnekler, krallık makamının üstünlüğü ve kutsallığını kralın bedeninden ayrı tutmayan II. Richard'ın kendinden önceki I.Richard ve III. Henry gibi merkezîyetçi eğilimleri yüksek düzeydeki İngiliz krallarından çok daha aşırıya giderek, bir anlamda *Yaşayan Yasa* (Lex animata) olarak kral fikrine dayandığını gösterir. Bu bağlamda, II. Richard'ın Kıta Avrupa'sındaki krallık modellerinden etkilenmesinin yanı sıra, bu modelleri besleyen krallık ve yönetim anlayışlarını içeren teorik metinlerinde Richard için belirleyici olduğunu belirtmek gerekir. Bu tür metinlerin başında Kıta Avrupa'sında eserleri oldukça popüler olan ve eserinin Ortaçağ'dan elimize yaklaşık 300 kopyası ulaşan Roma'lı Giles (1247-1316)'in *De Regimine Principum* adlı eseri gelir.²⁷ Aquinum'lu Thomas'ın öğrencisi Giles, daha sonra Fransa Kralı IV. Philippe olarak taç giyecek olan o zamanın prensi Philippe'nin eğitimi için yazdığı eserinde krallık Yönetim biçiminin üstünlüğü fikrini yukarıda belirttiğimiz Aristotelesçi siyasal toplum öğretisiyle kaynaştırıp sağlam temellere oturtmuştur. Roma'lı Giles'in siyaset düşüncesinin temelinde *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) olarak kral merkezi konumdadır. Giles'in siyaset düşüncesi üzerine çalışmalarıyla tanınan Charles F. Briggs'in belirttiği üzere, Giles, "en iyi kralın yönetimini en iyi yasanın altındaki yönetime tercih eder" çünkü "kral bir tür yaşayan yasa olarak münferit hallerde akıl ve doğal hukuka uygun olarak yargıda bulunabilir."²⁸ Kralın tebaasıyla ilişkisinde okçu metaforunu kullanan Giles, kralı bir okçuya tebaasını da oka benzetererek, halkını doğru olana

²⁴ Nigel Saul, "The Kingship of Richard II", Anthony Goodman and James L. Gillespie (der.), *Richard II: The Art of Kingship*, Oxford, Oxford University Press, 1999, s.37-57. s.37'de.

²⁵ Saul, *a.g.e.*, s.128.

²⁶ Saul, *a.g.e.*, s.116.

²⁷ Charles F. Briggs, *Giles of Rome's De Regimine Principu: Reading and Writing Politics at Court and University c. 1275- c.1525*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, s.3.

²⁸ Briggs, *a.g.e.*, s.62.

yöneltecek olanın kral olduğunu belirtir. Romalı Giles'in *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) kavramına olan bağlılığı ise şu cümlelerde açıkça görülebilir: Yasa bir tür cansız yöneticidir, yönetici ise bir tür yaşayan yasadır."²⁹

Hükümdarın en yüksek yasa koyucu olduğu fikrini ve kralın tebaasının mutlak düzeyde itaatle yükümlü olduğunu düşünen Giles'in krallık ve hukuk düşüncesi Kıta Avrupa siyaset geleneğinin etkisindeki II. Richard'ın krallık düşüncesinin temelini oluşturmuştur. II. Richard'ın eğitmenliğini yapan Simon Burley, *De Regimine* adlı eserinin bir kopyasına sahiptir ve Richard'ın hükümlerini sırasında 1390'lı yıllarda bu eser John Trevisa tarafından Ortaçağ İngilizcesine çevrilmiştir.³⁰ Yukarıda verilen örnekler hem pratik hem de teorik olarak II. Richard'ın *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) düşüncesine dayalı bir perspektife sahip olduğunu koymaya yeterlidir. Richard'ın 1390'lı yıllarda Kral olarak kendini daha fazla öne çıkarması ve bu yönetim tarzı nedeniyle tebaasıyla gerginlik yaşamaması neticesinde 1399 yılında tahtan indirilmiştir. Ancak, pratik sonuçlar ne olursa olsun Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesi 15. yüzyıla geldiğinde Krallık Kurumu'nun niteliğine ilişkin iki farklı yönelimden beslenmeye devam etmiştir.

Sonuç

Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesinin 13. ve 14. yüzyıllardaki genel görünümü belirli sonuçlar çıkarmayı mümkün kılmaktadır. Birincisi, İngiliz siyaset düşüncesi Ortaçağ feodal devletlerinin merkezileşme sürecindeki sancıları yaşamış, feodal ve teokratik niteliğe sahip olan Krallık makamının Kral'ın *personasından* ayrı düşünülmesi gündeme geldiğinde siyasi krizlerin içine batmıştır. İkincisi, Kral'ın Krallık makamının sahibi olması, onun yetkesini herhangi bir şekilde yasayla sınırlandırmayı mümkün kılmamıştır. II. Edward ya da II. Richard hukuki meşruiyet temelinde tahttan indirilmiş olsalar da, III. Henry veyahut III. Edward gibi güçlü ve etkin kralların olduğu dönemlerde böyle bir başarı yakalanamamış ve teori pratiğin gerisinde kalmıştır. Belirttiğimiz 2 sonucun temelindeki en önemli 3. sonuç ise, Roma Hukuku temelli *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) ilkesinin Ortaçağ İngiliz siyaset düşüncesinin Örfi Hukuk temelli "Kralı Kral Yapan Yasadır" perspektifini kuşattığı, Kral'ın etkin olduğu durumlarda onu işlemez hale getirdiğidir. Zaten Bracton'ın bu iki temel ilkeyi uzlaştırmaya çalıştığında dahi Kral'ın "Tanrı'nın vekili" konumunda olduğunu belirtmek zorunda kalması, eğer Ortaçağ siyaset dünyasında bir istikrar ve hukuki meşruiyet sağlanacaksa bunun *Yaşayan Yasa* (Lex Animata) Kral ilkesinin Kral'ın şahsında ne ölçüde başarıya ulaştığına bağlı olduğunu göstermektedir.

²⁹ Dunbabin, *a.g.m.*, s. 477-519, s.484' de.

³⁰ Lynn Staley, *Languages of Power In The Age of Richard II*, University Park, Pennsylvania State University Press, 2006, s. 29.

KAYNAKÇA

- AQUINAS, Thomas, **Political Writings**, R.W. Dyson (der. ve çev.), Cambridge University Press, Cambridge 2004.
- BRACON, Henry, **De legibus et consuetudinibus Angliae: On the Laws and Customs of England**, G.E. Woodbine and Samuel E. Thorne (der.), 4 Vols, Oxford, 1968-1977, Cilt ii. Bracton Online, <http://bracton.law.harvard.edu/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2018).
- BRAND, Paul, "Henry II and The Creation of the English Common Law", Christopher Harper-Bill ve Nicholas Vincent (der.), **Henry II: New Interpretations**, The Boydell Press, Woodbridge, 2007, s.215-241.
- BRIGGS, Charles F., **Giles of Rome's De Regimine Principum: Reading and Writing Politics at Court and University c. 1275- c.1525**, Cambridge University Press, Cambridge
- CANNING, Joseph, **A History of Medieval Political Thought: 300-1450**, Routledge Edition, London 2003.
- CARPENTER, David A., **The Reign of Henry III**, Hambledon Press, London, 1996.
- CLARKE, Maude V., "Committees of Estates and the Deposition of Edward II", J.G. Edwards and V.H. Galbraith (der.), **Historical Essays in Honour of James Tait**, Manchester University Press, Manchester, 1933, s. 27-45.
- CONNELL, Charles W., **Popular Opinion in the Middle Ages: Channeling Public Ideas and Attitudes**, De Gruyter, Berlin 2016.
- CROMARTIE, Alan, "Common Law, Counsel and Consent in Fortescue's Political Theory", Linda Clark and Christine Carpenter (der.), **The Fifteenth Century IV: Political Culture in Late Medieval Britain**, The Boydell Press, Woodbridge, 2004, s. 45-68.
- DIGESTA, <http://www.thelatinlibrary.com/justinian.html>, (Erişim Tarihi: 02.02.2018).
- DUNBABIN, Jean, "Government", J.H. Burns (der.), **The Cambridge History of Medieval Political Thought c.350-1450**, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, s.477-519.
- DURGUN, Fatih, "Ortaçağ Avrupa Siyaset Düşüncesinde Süreklilik ve Özgünlük: John Fortescue'nün Siyaset ve Yönetim Anlayışının Tarihselliği", **Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi**, Cilt 21, No 41, 2016, s.1-25.
- GLANVILLE, De Ranulph, **A Treatise on the Laws and Customs of the Kingdom of England: Composed in the Time of King Henry the Second**, John Beames (Çev.), John Byrne & Co Law Publishers and Booksellers, Washington DC 1900.
- HOLT, J.C., **Magna Carta: Third Edition**, (Yay.) George Garnett ve John Hudson, Cambridge University Press, Cambridge 2015.
- KANTOROWICZ, Ernst, **The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology**, Princeton University Press, Princeton 1957.

KEMPSHALL, Matthew, **The Common Good in Late Medieval Political Thought**, Oxford University Press Oxford 1999.

KESKİN, Oğuzhan Bekir, "Modern Hukuki Sistemin Temelleri Üzerine Bir Giriş Çalışması: Geç Ortaçağ'da Corpus Iuris Civilis'in Keşfi ve Etkileri", *İÜHFİM*, Cilt LXXII, No I, 2014, s. 599-614.

LANDAU, Peter, "The Development of Law", David Luscombe ve Jonathan Riley-Smith (der.), **The New Cambridge Medieval History IV: c. 1025- 1198, Part I**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s. 113-147.

LEWIS, Ewart, "King Above Law? 'Quod Principi Placuit' in Bracton", *Speculum*, Cilt 39, No 2, 1964, s.240-69.

Magna Charta seu Magna Charta Libertatum: Büyük Sözleşme ya da Özgürlükler Sözleşmesi, çev. Çiğdem Dürüşken, Alfa, İstanbul 2017.

PENNINGTON, Kenneth, **The Prince and the Law, 1200-1600: Sovereignty and Rights in the Western Legal Tradition**, University of California Press, Berkeley 1993.

POLLOCK, Frederick, MAITLAND, William Frederick, **The History of English Law Before The Time of Edward I**, Vol: I, Second Edition, The Lawbook Exchange Ltd., New Jersey 2008.

SAUL, Nigel, "The Kingship of Richard II", Anthony Goodman and James L. Gillespie (der.), **Richard II: The Art of Kingship**, Oxford University Press, Oxford, 1999, s.37-57.

SAUL, Nigel, **The Three Richards: Richard I, Richard II and Richard III**, Hambledon Continuum, London 2005.

SKINNER, Quentin, **Visions of Politics: Vol II Renaissance Virtues**, Cambridge University Press, Cambridge 2004.

STALEY, Lynn, **Languages of Power In The Age of Richard II**, Pennsylvania State University Press, University Park 2006.

TURNER, V. Ralph, HEISER, Richard, R., **The Reign of Richard Lionheart: Ruler of the Angevin Empire, 1189-99**, Routledge, London 2013.

ULLMAN, Walter, **The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship: The Birckbeck Lectures 1968-69**, Routledge Edition, London 2010.

VALENTE, Claire, "The Deposition and Abdication of Edward II", *EHR*, Cilt 113, No 453, 1998, s. 852-881

WATTS, John, **Henry VI and The Politics of Kingship**, Cambridge University Press, Cambridge 1996.

Summary

The limit of kingship was always an ambiguous issue in medieval political theory and practice. The fundamental reason of ambiguity was essentially the dualistic nature of kingship. The king as a person was mortal like all human-beings and his weakness, incompetency and failure could lead to destructive results for the kingdom. On the other hand, the kingship was a divinely ordained and feudal office distinct from the personality of

the king. This ambiguous and contradictory nature of kingship was practically the cause of political crises when the subjects of the realm thought that the king became ineffectual by violating the observation of the law in the realm. Political crises forced the political actors and theorists to find legal justifications for their positions. In the case of kingship, the problem of legal justification was directly related to the legal base of political government. In Medieval England, this legal justification problem was formed by two basic trends of Medieval European thought. The staunch supporters of the kings used the Roman Civil Law maxim of Lex animata, which defines the rulers as living law. This highly theocratic understanding of kingship contradicted with the thirteenth-century English lawyer Henry Bracton's formulation of lex facit regem, which means "the law makes the king." Bractonian maxim was actually an attempt to find a middle ground between Roman Law based theocratic kingship and traditional understanding of kingship based upon Common Law tradition in England. However, Bractonian formulation could not be a solution to the crises stimulated by Roman Law and Common Law tension. The problem remained unsolved and was inherited by the later generations of political actors and theorists. The main reason for this was the fact that all actors and theorists of Medieval English politics unhesitatingly accepted the superiority of Royal Authority. Therefore, the political stage of the thirteenth and fourteenth century England witnessed how the principle of Lex Animata prevailed against the attempts of limiting the king by traditional Law.